

საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის 2021 წლის საქმიანობის ანგარიშის შეფასება

2022 წლის 15 აპრილს საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურმა (შემდგომში „სუს-ი“) საქართველოს პარლამენტს 2021 წლის საქმიანობის ანგარიში წარუდგინა. საშინაო და საგარეო უსაფრთხოების კუთხით არსებული არაერთი გამოწვევის მიუხედავად, პარლამენტის ბიურომ სახელმწიფო უსაფრთხოების ანგარიშის საკომიტეტო განხილვა ორი თვის დაგვიანებით, 17 ივნისს დანიშნა.

საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახური ანგარიშვალდებულია საქართველოს პარლამენტის წინაშე. ეს უკანასკნელი უწყებაზე კონტროლს სხვადასხვა მექანიზმის გამოყენებით ახორციელებს, რომელთაგან ერთ-ერთი სუს-ის საქმიანობის წლიური ანგარიშის განხილვაა. სუს-ის ანგარიშები, როგორც წესი, ზოგადი ხასიათისაა და ნაკლებად ინფორმაციულია, რაც შეუძლებელს ხდის ეფექტიან საპარლამენტო ზედამხედველობას.

დემოკრატიის კვლევის ინსტიტუტი სუს-ის 2021 წლის საქმიანობის ანგარიშს გაეცნო. ორგანიზაციის შეფასებით, დოკუმენტი უკიდურესად ზოგადია, რაც საქართველოს პარლამენტის წევრებს ვერ შეუქმნის სუს-ის საქმიანობასთან დაკავშირებით რეალურ წარმოდგენას და ვერ მიაწოდებს იმ მოცულობის ინფორმაციას, რაც ამ უკანასკნელს სუს-ზე დემოკრატიული საპარლამენტო კონტროლის შესაძლებლობისთვის სჭირდება.

DRI აცნობიერებს, რეგიონში შექმნილი უკიდურესად რთული გეოპოლიტიკური ვითარება სუს-ისგან ეროვნულ უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული სენსიტიური ინფორმაციის განსაკუთრებულ რეჟიმში მოპყრობას მოითხოვს. მიუხედავად ამისა, ეროვნული უსაფრთხოების ინტერესები ვერ გადაწონის უკიდურესად ფართო ძალაუფლებით აღჭურვილი უსაფრთხოების სამსახურის საპარლამენტო კონტროლის ინტერესს.

იმის ნაცვლად, რომ ანგარიშში შეძლებისდაგვარად ამომწურავად უნდა იყოს საუბარი კონკრეტული წყაროებიდან მომდინარე საფრთხეებზე (რაში გამოიხატება/საიდან მომდინარეობს საფრთხე), წარსული გამოცდილებიდან მიღებულ გაკვეთილებზე (რა გაკვეთდა წარსულში ამგვარ საფრთხეებზე რეაგირებისთვის და რამდენად ეფექტიანი იყო ამგვარი პროგრამები/ქმედებები), საფრთხის მიმართ სუს-ის პასუხზე (განხორციელებული აქტივობები/დახარჯული ფინანსური¹ და ადამიანური რესურსები), ანგარიში შემოიფარგლება ისეთი უკიდურესად ზოგადი ფრაზებით, როგორებიცაა: „გატარდა სათანადო ღონისძიებები“,

¹ სადაც საჭიროების შემთხვევაში დაიშტრიხებოდა განსაკუთრებით სენსიტიური ინფორმაცია.

„გაიმართა არაერთი შეხვედრა“, „გატარდა კომპლექსური ღონისძიებები,“ „მიმდინარეობდა უწყებათაშორისი კოორდინაცია“ და სხვ.

ანგარიშის გაცნობის შემდეგ იქმნება შთაბეჭდილება, რომ სუს-ი ქვეყნის ეროვნული უსაფრთხოებისთვის ძირითადი საფრთხის წყაროდ ქვეყანაში არსებულ ოპოზიციურ პოლიტიკურ ჯგუფებს, პროტესტის მონაწილეებსა და, სავარაუდოდ, ოპოზიციურად განწყობილ ტელევიზიებს განიხილავს.

ანგარიშში ზერელედაა საუბარი იმ რეპუტაციულ ზიანზე, რაც სუს-ს მიადგა 2021 წლის სექტემბერში სავარაუდოდ უკანონო მიყურადების შედეგად შედგენილი ფაილების გაჟონვის შედეგად. ნაცვლად იმისა, რომ ანგარიშში კრიტიკულად იყოს გააზრებული სისტემური პრობლემები, რამაც სახელმწიფოს რეპრესიული აპარატი მოქალაქეთა (და დიპლომატიური მისიების წარმომადგენელთა) ფართო ჯგუფის წინააღმდეგ უკანონო მოქმედებაში მოიყვანა და პარლამენტს ეცნობოს სისტემის შიგნით ამ ტიპის მასშტაბური დანაშაულის გამოსავლენად/აღსაკვეთად დაგეგმილი ღონისძიებების/პროგრამების შესახებ, სუს-ს პასუხისმგებლობა გადააქვს გარე აქტორებზე, რომლებმაც საკითხი „სამართლებრივი სივრციდან მიზანმიმართულად გაიტანეს.“² თუმცა იგი არ აღნიშნავს, თავად რა გააკეთა ამ პრობლემის სამართლებრივ სივრცეში დასაბრუნებლად - კერძოდ, მინიმუმ, სუს-ის გენერალურმა ინსპექციამ ჩაატარა თუ არა შიდა მოკვლევა და პროკურატურაში მიმდინარე სისხლის სამართლის გამოძიების დასრულებამდე დადგა თუ არა ვინმეს დისციპლინური პასუხისმგებლობა.

სუს-ის ანგარიშის ანალიზი კიდევ ერთხელ ამყარებს მოსაზრებას, რომ უწყების რესურსი არარაციონალურად იხარჯება და მისი ინტერესი მიპყრობილია არა რეალური საფრთხეების იდენტიფიცირებისა და მათ წინააღმდეგ ბრძოლის, არამედ პოლიტიკური ჯგუფების და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების თვალთვალისა და მიყურადებისკენ.

„უსაფრთხოების გარემოს დაზიანების და დესტაბილიზაციის მცდელობები“

ეს თავი საქართველოს პარლამენტს შიდაპოლიტიკური სიტუაციის მიმოხილვას სთავაზობს, შესაბამისი კონკრეტიკის და სუს-ის მიერ გატარებული კონკრეტული ღონისძიებების გარეშე. დოკუმენტის მიხედვით 2021 წელს გამოიკვეთა „დესტრუქციულ გარე აქტორებთან შესაძლო კავშირის მქონე პოლიტიკური ძალების სხვადასხვა ფორმით გააქტიურების ტენდენცია“. ანგარიშის მიხედვით მათი ნაწილი პროდასავლური კურსის საწინააღმდეგო პროპაგანდას ეწეოდა³. ანგარიში არ აკონკრეტებს იმ „დესტრუქციულ გარე აქტორებს“, რომლებიც შეიძლება დაინტერესებულები იყვნენ საქართველოში ანტიდასავლური განწყობების გაღვივებით, არც იმას, კონკრეტულად რომელი ჯგუფები ეწეოდნენ ანტიდასავლურ რიტორიკას. გასათვალისწინებელია, რომ ამ ტიპის უზოგადესი ფორმულირება საქართველოს პარლამენტს, რომელსაც ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის განსაზღვრა ავალია, ვერ მისცემს სათანადო ინფორმაციას იმ გარე და შიდა აქტორების შესახებ, საიდანაც, შესაძლოა, საფრთხე მოდიოდეს.

² საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის 2021 წლის საქმიანობის ანგარიში, გვ. 22.

ხელმისაწვდომია <https://info.parliament.ge/file/1/BillPackageContent/34501>

³ იქვე. გვ. 20

2021 წელს პოლიტიკურ წარმონაქმნად („კონსერვატიული მოძრაობა/ალტ-ინფო“) გადაქცეული მედიასაშუალება „ალტ-ინფო“ აქტიურად ავრცელებდა ძალადობრივ ანტიდასავლურ და ანტილიბერალურ გზავნილებს, რომელთა შესაჩერებლად სახელმწიფოს ქმედითი ღონისძიება არ განუხორციელებია. სუს-ის ანგარიშში არაფერია ნათქვამი არც ამ პოლიტიკური დაჯგუფების/მედიაპლატფორმის საფრთხის შემცველ მოქმედებებზე და არც სამსახურის მიერ გატარებულ ღონისძიებებზე. კერძოდ, ანგარიშის მიღმა რჩება მთელი რიგი კითხვები - სწავლობს თუ არა უსაფრთხოების სამსახური ამ „სუბიექტების“ კავშირებს რუსეთთან და მათ როლს 2021 წლის 5 ივლისის მასობრივი ძალადობის ორგანიზებაში.

ანგარიშში გაკვრივითაა ნახსენები, რომ „უწყვეტ რეჟიმში ხორციელდებოდა“ საინფორმაციო ომში ჩართული ორგანიზაციების დაფინანსების წყაროების გამოვლენა. თუმცა არაფერია ნათქვამი იმის თაობაზე, რა გამოიკვეთა „გამოვლენის შედეგად“ - რამდენი ორგანიზაცია იღებს ფინანსურ რესურსს რუსეთის ფედერაციიდან, რა მოცულობისაა ეს დაფინანსება, დაიწყო თუ არა სისხლისსამართლებრივი დევნა უცხო ქვეყნისათვის დაქვემდებარებული ორგანიზაციისათვის მტრულ საქმიანობაში დახმარებაზე და სხვ.

ანგარიშში ცალკე გამოტანილი ქვეთავში „*დესტაბილიზაციის მცდელობები*“ მითითებულია, რომ სახელმწიფო ხელისუფლების დასამხობად შეთქმულების ფაქტზე სისხლის სამართლის გამოძიება დაიწყო, თუმცა დაკონკრეტებულია არ არის, წარედგინა თუ არა ვინმეს ბრალი და/ან მიღებულია თუ არა საქმეზე შემაჯამებელი გადაწყვეტილება.

საუბარი სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის მიერ წლიურ ანგარიშში აქციებსა და პერფორმანსებზე,⁴ რომლებსაც ამ სამსახურის მუშაობით უკმაყოფილო მოქალაქეებმა გაუწიეს ორგანიზება, კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ უწყების რესურსი არამიზნობრივად და არამართებულად იხარჯება. დემოკრატიის კვლევის ინსტიტუტის შეფასებით, უწყების მხრიდან წლიურ ანგარიშში ამგვარ თემებზე აპელირება, იმის დაუსაბუთებლად, რამდენად უქმნიდა საფრთხეს ამგვარი აქციები სახელმწიფო უსაფრთხოებას და, შესაბამისად, რამდენად ექცეოდა მის სამუშაო მიმართულებაში, წარმოადგენს სუს-ის მხრიდან კრიტიკის და ლეგიტიმური შეკითხვებისთვის თავის არიდების მცდელობას.

ანტიკორუფციული სააგენტო და ბრძოლა კორუფციის წინააღმდეგ⁵

ფართო უფლებამოსილებით აღჭურვილი, ფაქტობრივად გასაიდუმლოებული უწყებისთვის საგამომძიებო, განსაკუთრებით კი კორუფციული დანაშაულის გამოძიების მანდატის მინიჭება არაერთხელ გამხდარა ჩვენი კრიტიკის საგანი, განსაკუთრებით იმის გათვალისწინებით, რომ ბუნდოვანია, კონკრეტულად რომელი კორუფციული დანაშაული შეიცავს საფრთხეს სახელმწიფო უსაფრთხოებისთვის.

სუს-ის ანგარიშის ეს ნაწილი შედარებით ვრცელი და სხვა თავებთან შედარებით დეტალურია. მასში დაკონკრეტებულია პასუხისგებაში მიცემულ ადამიანთა რაოდენობა, ამოღებული ფულადი თანხა, სისხლის სამართლის საქმეებზე დაწყებული გამოძიებების რაოდენობა და სხვ. თუმცა, ანგარიშში არ ჩანს, თუ რა შემთხვევაში იწყებს ანტიკორუფციული სააგენტო გამოძიებას და რა შემთხვევაში იგზავნება საქმე სხვა სტრუქტურებში საგამომძიებო

⁴ იქვე. გვ. 23

⁵ იქვე. გვ. 34

ქვემდებარეობის მოთხოვნათა დაცვით.⁶ ეს განსაკუთრებით საინტერესოა იმის გათვალისწინებით, რომ 2021 წელს, სუს-მა, ანგარიშის მიხედვით, გამოძიება დაიწყო 53 სისხლის სამართლის საქმეზე, მათ შორის, თაღლითობის ფაქტებზე, რომელიც არ მიეკუთვნება სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის საგამომძიებო ქვემდებარეობას და მის კომპეტენციას სცდება.

ოკუპირებული ტერიტორიები და რუსეთიდან მომდინარე საფრთხეები⁷

ანგარიშში ყურადღება გამახვილებულია რუსეთის აგრესიულ პოლიტიკასა და იმ პრობლემებზე, რაც, ზოგადად, საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე 2021 წელს გამოვლინდა. მიუხედავად იმისა, რომ ანგარიშის ამ ნაწილში აქცენტი გაკეთებულია როგორც ანექსიისკენ მიმართულ პროცესებზე, ისე, საოკუპაციო ძალების უკანონო აქტივობებზე, ადამიანის უფლებათა უხეშ დარღვევებზე, მათ შორის, უკანონო დაკავებებზე - ინფორმაცია ზოგადი ხასიათისაა. მაგალითად, ე.წ. ბორდერიზაციის საკითხს, რომელიც, გასული წლების მსგავსად, 2021 წლისთვისაც მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება, ანგარიშში მხოლოდ მცირე ნაწილი ეთმობა. მიუხედავად იმისა, რომ ანგარიშში აღნიშნულია ბორდერიზაციის შემთხვევათა რაოდენობა, ანგარიში არ აკონკრეტებს, უკანონო ბორდერიზაციის შედეგად, ცენტრალური ხელისუფლების მიერ კონტროლირებადი ტერიტორიის რა ნაწილი მოექცა უკანონო „საზღვრის“ მეორე მხარეს და რამდენი სოფელი/კომლი/ადამიანი დაზარალდა. ასევე, უცნობია, უკანონო ბორდერიზაციით გამოწვეული პრობლემების მოსაგვარებლად, სუს-მა კონკრეტულად რა ქმედითი ნაბიჯები გადადგა.

ზედამხედველობა

ანგარიშში აღნიშნულია, რომ საპარლამენტო კონტროლი როგორც უშუალოდ სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურზე, ისე ოპერატიულ-ტექნიკურ სააგენტოზე ეფექტიანად განხორციელდა. კერძოდ, დოკუმენტის მიხედვით, ოპერატიულ-ტექნიკური სააგენტო ნდობის ჯგუფმა ორჯერ შეამოწმა. დემოკრატიის კვლევის ინსტიტუტის მიერ ნდობის ჯგუფის წევრისგან მიღებული ინფორმაციით, ეს შემოწმება სააგენტოს კონტროლს ვერ უზრუნველყოფს, ვინაიდან მხოლოდ ტექნიკური ხასიათის ინფორმაციის მიწოდებით შემოიფარგლება.

ანგარიშში მითითებული არ არის, 2021 წლის სექტემბერში, სავარაუდოდ უკანონოდ განხორციელებული ფარული მიყურადების ფაილების გასაჯაროების შემდეგ რა ტიპის ზედამხედველობა განხორციელდა ოპერატიულ-ტექნიკურ სააგენტოზე პარლამენტის მხრიდან. აღსანიშნავია, რომ 2021 წელს ნდობის ჯგუფს არ მიუღია არანაირი ზომა, მათ შორის, არ დაუბარებია სააგენტოს ხელმძღვანელი სხდომაზე. ანგარიშში აღნიშნულია, რომ სააგენტომ პარლამენტს წარუდგინა განზოგადებული და სტატისტიკური ანგარიში, თუმცა ვერც ეს ჩაითვლება ზედამხედველობის განხორციელების ეფექტიან საშუალებად.

ამასთან, ანგარიშში აღნიშნულია, რომ სუს-მა საანგარიშო პერიოდში არაერთ სადეპუტატო კითხვას გასცა პასუხი. კერძოდ, სუს-ის 2021 წლის საქმიანობის ანგარიშის მიხედვით, 2021 წელს, სამსახურის მხრიდან შესაბამისი რეაგირება განხორციელდა 32 სადეპუტატო

⁶ იქვე. გვ. 34

⁷ იქვე. გვ. 6

შეკითხვაზე (აქედან, 9 მათგანზე ნდობის ჯგუფის ფარგლებში). თუმცა დემოკრატიის კვლევის ინსტიტუტმა საქართველოს პარლამენტიდან მიღებული პასუხის თანახმად საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურს აღნიშნულ წელს მხოლოდ **11 სადეპუტატო წერილობითი კითხვა** გაეგზავნა.

ასევე, ანგარიშის მიხედვით, 2021 წელს ნდობის ჯგუფთან გაიმართა **7 შეხვედრა**, რომლებზეც სამსახურის ხელმძღვანელობამ კანონმდებლობით დადგენილი წესით წარადგინა ინფორმაცია სამსახურის კომპეტენციას მიკუთვნებულ სხვადასხვა საკითხზე. თუმცა, DRI-ის მიერ საქართველოს პარლამენტიდან მიღებული პასუხის თანახმად, სუს-ის წლიური მოხსენების წარდგენის ჩათვლით, ნდობის ჯგუფმა **6 სხდომა** გამართა სამსახურის ხელმძღვანელის ან/და წარმომადგენლის მონაწილეობით.

ანგარიშში ფაქტობრივი უზუსტობის კიდევ რამდენიმე მაგალითი გვხვდება. კერძოდ, ანგარიშის⁸ თანახმად, საანგარიშო პერიოდში სუს-ი აქტიურად მონაწილეობდა სხვადასხვა უწყებათაშორის კომისიისა და საბჭოს მუშაობაში, მათ შორის, ანტიკორუფციულ საბჭოში, ადამიანთა წამების, არაკუმანური, სასტიკი ან პატივისა და ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის წინააღმდეგ მიმართული ღონისძიებების განმახორციელებელი საუწყებათაშორისო საკოორდინაციო საბჭოს საქმიანობაში. თუმცა 2021 წლის 24 დეკემბერს „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველოს“ მიერ გამოქვეყნებული ინფორმაციის თანახმად, ანტიკორუფციულმა საბჭომ ბოლო შეხვედრა 2019 წელს გაიმართა. ადამიანთა წამების, არაკუმანური, სასტიკი ან პატივისა და ღირსების შემლახავი მოპყრობის ან დასჯის წინააღმდეგ მიმართული ღონისძიებების განმახორციელებელი საუწყებათაშორისო საკოორდინაციო საბჭოს წევრი არასამთავრობო ორგანიზაციის ინფორმაციით კი 2021 წელს არც ამ საბჭოს შეხვედრა გამართულა.

⁸ იქვე. გვ. 48